

vorsfulde Agtelse for det, der bør være Mennekket helligst, den samme gennemgribende Anerkjendelse af den menneskelige Personlighed og dens Forbringere, som betegner Bornemanns hele Retning som Jurist. Kort efter at Bornemann — den 24de Mai 1839 — havde disputeret for Licentiatgraden, ved hvilken Leilighed haade hans Fader og hans Broder optraadte imellem Opponenterne, blev han udnævnt til Cancellist i det danske Cancelli, men allerede efter to Maaneders Forsøb opgav han denne Stilling, da han den 22de October blev ansat som Lector ved det juridiske Facultet.

Med dette Tidspunkt begynder Bornemanns store Betydning for det videnskabelige Liv ved Universitetet. Efter den Maade, hvorpaa Retsvidenskaben tidligere var blevet foredraget her, havde kun den enkelte Udvalgte kunnet finde noget Sjære, noget virkelig Videnskabeligt i dette Studium; for den store Mængde af Studerende var det kun en Fortolkning og Indprentelse af deels forældede, deels modstridende Lovdata. Læsteden havde ved sin utrættelige Flid og sit overlegue Geni bragt Orden og System i det Chaos, som Lovgivningen og den hele juridiske Literatur før hans Tid frembød, men endnu bestandigt stod man paa Fortolkningens Standpunkt; der var saavidt muligt Orden i Alt hvad der forelaa, men kun saaledes som det forelaa, der var ingen Tale om at paavise den nødvendige Udvikling, end mindre om at føre Videnskaben tilbage til de store bevægende Grundprinciper. En saadan Tilstand var Bornemann utaalelig; han søgte Evne til at give Videnskaben en ny Retning og han søgte Kraft nok til at bryde Banen for den sande Videnskabelighed. Allerede i det Indledningsforedrag, hvormed han begyndte sine Forelæsninger ved Universitetet, bebudede han denne Forandring og erklærede, at det Gæste, der kunde være Retsvidenskabens og dens Dyreres Opgave, var en filosofisk Behandling af denne Videnskab. Men han skulde ogsaa strax faae Leilighed til i Gjæringen at vise, hvilket Maal det var, han stræbte til; den første Forelæsnung, han holdt, var nemlig over Criminalrettens almindelige Deel, der, naar den skal have nogen sand videnskabelig Betydning, fordrer en virkelig filosofisk Drøftelse og Udvikling, ikke blot saavidt de store Hovedspørgsmaal — som f. Ex. om Straffens Formaal, om Statens Straffemyndighed o. l. — angaaer, men ogsaa med Hensyn til alle de Momenter, hvoraf Forbrydelsens Strafbarhed overhovedet og Strafbarhedens Grad afhænger. Denne Forelæsnung, som Bornemann mange Gange senere har gjentaget, har han behandlet med megen Forsjærlighed; i hvert nyt Semester er den blevet beriget med nye skarpsindige Tanker, og den, som i et Par Aar har fulgt denne Forelæsnung, vil ikke have undgaaet at lægge Mærke til den utrættelige Flid og den stadig formuende Overveelse, der anvendtes paa den; men det skal ogsaa siges, at vor juridiske Literatur ikke eier noget Værk, der i Skarpsind og i gennemtænkt Behandling kan maale sig med dette, desværre endnu bestandigt for Mange utilgængelige Arbeide. Uagtet det naturligtvis maa ligge udenfor disse Liniers Plan at give en nærmere Udvikling af de nye Ansætninger, som igjennem Bornemanns criminalrettelige Forelæsninger ere komne frem og trængte igjennem, kan det dog maaskee være tilladt at gjøre opmærksom paa, at Bornemann først hos os har opstillet og forfægtet den saakaldte Retsfærdigheds-Straffetheori, der søger Straffens Berettigelse, ikke blot i dens Nødvendighed for Statens Sikkerhed og Lovens Overholdelse, men først og fremmest i selve Forbrydelsens Personlighed, der har et Krav paa at blive straffet for saaledes at føres tilbage fra Forbrydelsens Bane; det vil let sees, at denne Hovedgrundsaetning med Nødvendighed maa medføre mangfoldige andre Resultater, som ikke ved nogen anden Theori komme frem, og at denne Theori er den eneste, som paa en aldeles fyldestgjørende Maade hæver Personen, selv i Straffen.

Conferentsraad Bornemann døde et Aar efter at Sønnen var blevet ansat som Lector ved Universitetet, og efter hans Død udnævntes F. C. Bornemann til Professor d. 1ste December 1840. I blandt de Forelæsninger, som Faderen lige til det Sidste havde holdt, var ogsaa Retsphilosophien eller den almindelige Retslære, som nu gik over til Sønnen, der efter sin hele Retning maatte være særdeles stillet til at overtage denne Art. Han har ogsaa siden gjort dette til sit Hovedsag, han har ved en aarlig Fremstilling, der dog maaskee bedre svarer til Betænkelsen „den almindelige Retslære“ end til Navnet Retsphilosophi, stillet denne Disciplin paa et høit Trin mellem det juridiske Studiums mange Grene, og der er neppe gaaret noget Semester forbi, hvori han ikke har læst over dette sit Yndlingsfag for et talrigt Auditorium. I Begyndelsen vare Bornemanns Forelæsninger, som det jo gjerne gaar, slet kejsigte, Gjenemsnitsantallet af hans første fem Hold Tilhørere oversteeg ikke den halve Snees; men allerede den første Forelæsnung over den almindelige Retslære, kun et Aar efter hans Ansættelse som Lector, samlede over firehundstyve Studerende om hans Lærestol, et Antal, som ingen anden juridisk Professor, ialtsald ikke ved nogen egentlig Fagforelæsnung, havde haat. Og denne Tilstrømning af Tilhørere har aldrig svigtet, Bornemanns Forelæsninger hørte indtil hans sidste Dag til de flittigst besøgte. Grunden hertil ligger ikke i hans Forelæsnungers Indhold alene, men

for en stor Deel i hans Foredrag og hans hele Personlighed: i Besiddelse af en virkelig Veltalenhed paa Kathedret, banlyste han saavidt muligt den traditionelle Dicteren fra sit Auditorium. Han talte med Kraft og Begeistring, talte sig selv og sine Tilhørere varme og hans Sprog var paa een Gang smagfuldt og flaaende: Ingen vidste saaledes som han at finde det eneste adæquate Udtryk eller at indflette en Vending, et Udtryk fra Hverdagsslivet og Almindesproget i sin Tale, hvor det gjaldt at pointere en Situation. Hans Foredrag fik der ved noget Dramatisk, Noget, som gjør, at man aldrig glemmer hans Udviklinger, medens de Studerende paa den anden Side let faae Udseende af at lære hans Collegier slavisk udenad; men det lader man visstnok nok være, den, der ikke har forstaaet ham, lærer ham aldrig udenad.

Man kunde maaskee efter denne korte Fremstilling af Bornemanns videnskabelige Retning formode, at han stillede sig polemisk til vor ældre Skole af Retslære, men det er ingenlunde saa. Man finder overalt i hans Skrifter en sjælden Nædebonhed til at anerkende og benytte de af Andre indvundne Resultater, forsaavidt de kunne bestaae med hans stærkede Prøvelse, og navnlig udtaler han sig overalt med særdeles Beundring om A. S. Læsteden og dennes videnskabelige Virksomhed. Selv naar Bornemann af og til skarpt gjenbringer en Andens Mening, stæder det aldrig paa en saa nedsettende, ja næsten hensynløs Maade, som vi finde det hos en anden af vor Tids store Lovlyndige, hos J. E. Larsen.

I 1840 blev Bornemann extraordinair Professor, den 17de Mai 1844 ordinair Professor og Assessor i Consistorium, 1846 extraordinair Assessor i Højeste-Ret; paa Kongens Fødselsdag 1852 udnævntes han til Ridder af Danebrog og samme Dag 1860 fik han Danebrogsmændenes Hæderstegn. Flere Gange under sit tyveaarige Universitetsliv har han, snart efter Tour, snart ved sine Medlæreres Valg, indtaget Hæderpladsen som Rector magnificus; i denne Egenskab stod han ifjor i Spidsen for Universitetslærerne ved sin store Forgængers, Anders Sandøe Læsteds Bære, og i denne Egenskab repræsenterede han i Sommer, som den Ene af dansk Videnskabeligheds trede Koryphæer, Moderuniversitetet ved Christiania Universitets Halshundredaarøst. — Ved allerhøjeste Commissorium af 22de Februar 1859 blev der nedsat en Commission til at drøfte det Udsat til en Straffelov for Kongeriget Danmark, der forelaa som Resultat af en i 1850 nedsat Commission's Forhandlinger; i ingen af disse Commissioner havde Regjeringen tænkt paa at give Bornemann Sæde, og det var først efter en Indstilling af den sidste Commission, at han fik en Opfordring til at tiltræde denne. Saaledes blev der aabnet Udsigt til, at Bornemanns Virksomhed i Retsvidenskabens Tjeneste ogsaa kunde faae umiddelbar Indflydelse paa Landets Lovgivning. Hans Virksomhed her var af megen Betydning. Den hele almindelige Deel af Lovbøgerne blev omhyggeligt gennemgaaet og prøvet, og det tør vistnok antages, at Bornemanns Aand har vidst at gennemtrænge og gjøre sig gjældende i det hele Værk. I denne Sommer var den almindelige Deel færdig i sin nye Redaction, og Commissionen var nu betænkt paa at lægge den sidste afrundende og ordnende Haand paa Værket; for at tilvejebringe den nødvendige Censuræthed og Harmoni imellem de mangfoldige Bestemmelser, besluttede Commissionen at overdrage et enkelt Medlem denne endelige Revision, og Valget faldt uden nogen Betænkning paa Bornemann, der ogsaa modtog denne Anerkjendelse af sin overlegue Dygtighed. For at skaffe ham Odmærkelse til dette Arbeide, indgik Commissionen med en Indstilling til Ministeriet om at tilstaae ham Frihed for at holde Forelæsninger i indværende Semester, og for at denne Fritagelse ikke skulde blive de Studerende altså følelig, paaskyndede Bornemann af al Kraft Tilendebringelsen af sine Forelæsninger. Men inden han fik dem sluttet og inden Ministeriets Tillæelse kom, behøvede han ingen jordisk Dispensation mere. Endnu Torsdagen d. 3die October læste han paa Universitetet, om Foredagen var han allerede saa syg, at der var Frygt for hans Liv og Søndag den 6te døde han i den tidlige Morgenstund, i sin kedste, kraftigste Manddomsalder, netop da Landet skulde baste det største Udbytte af hans Kundskaber. Pendant opera interrupta! Med ham udslykkes et Liv fuldt af Interesse for Videnskab og Studium, med ham døde det retsvidenskabelige Facultets Hjerter, den Mand, der hos os har det hele juridiske Studium og hvis Plads vistnok Ingen har Mod til at indtage.

Bornemanns trykte Skrifter ere snart nævnte, thi det er saare Lidet, han har ladet see Offentlighedsens Lys, men det, der fra hans Haand er udfommet, var nok til at fremkalde Tilstet om en langt større Productivitet. Hans Licentiatdisputats, det ovenomtalte indledende Foredrag til hans Forelæsninger og tre Universitetsprogrammer, et over Retsordens Natur og Væsen, som Indledning til den almindelige Retslære, et andet, indholdende to Afhandlinger til den danske Lovret, og endelig fra 1860 et Bidrag til Læren om Meddelelighed i Forbrydelsen, er Alt. Aarsagen til denne hans ringe literaire Productivitet er for dem, der kjende Noget til hans Personlighed og navnlig hans Videnskabelighed, ikke vanskeligt at udfinde. Hans bestandigt forfattede Studium

medførte ganske naturligt bestandige Forandringer og Forbebringere i hans System, og under den næstendte Paavirkning, deels af andre Videnskabsmænds Meninger, deels af egen Overveelse, søgte han Umuligheden af at frembringe noget Arbeide, der i enhver Henseende kunde staae sin Prøve uden at trænge til Forbebring. Bornemann vilde Intet producere, som ikke var fuldent, og heri, i hans bestandige Overveien og Studeren laa det, der hæmmede hans Lyft til at skrive; det er maaskee ikke den ringeste Noes man kan give ham, at han indtil sin Død var den dygtigste og flittigste juridiske Studerende ved vort Universitet. Forhaabentlig vil nu hans Død fremkalde Udgivelsen ialtsald af hans Criminalret, og saaledes, som en ringe Erstatning for det smertelige Tab, Universitetet har lidt, skaffe os et Hovedværk i denne Videnskab, der vil faae dobbelt Betydning ved Forfatterens Stilling til Danmarks nye Straffelovbog. Hans almindelige Retslære vil vanskeligt lade sig udgive, fordi flere Ting deri endnu ikke vare Bornemann aldeles klare, mange Spørgsmaal havde ikke faaet deres endelige Besvarelse hos ham og, hvad der er det Væsentligste, det ligger i denne Forelæsnungs Natur, at den, mere end nogen anden, er knyttet til Docentens Person.

Bornemann var i fuldt Maal, hvad der nu bliver sjældnere og sjældnere, en Personlighed — ikke en Original, men en original Personlighed: Intet hos ham var Copi, Alt var selvstændigt og fra første Haand, hver Tanke, hvert Ord, hver Mine. Dette kloge Ansigt med den bysindige Paude og de halvtilkuffede Line, som først ret fik Liv og Indhold, naar han kom ind i sine Udviklinger, hvor afspejlede det ikke klart hans tænksomme, overveiende Aand! Denne Maade at udtrykke sig paa, naar han først igjennem en Række indvillige Perioder og Slutninger førte sine Tilhørere til Maalet og saa i et enkelt Ord præciserede Indholdet af sin Tale, hvor var det ham ikke eiendommeligt! Og nu dette Minispil, dette hele Tilbehør af Bevægelser, denne stigende Varme, hvormed han talte, og denne Samling af egne Vendinger og Udtryk, hvormed han ledsagede sin Forelæsnung eller ledede sine Examinatorier, hvor uafslutteligt var ikke Alt dette fra hans Person? Mangfoldige af hans Tilhørere ville vistnok med mig ønske, at vi havde et Billede af ham fra Kathedret, eller som han saa ofte sad paa Bordet midt imellem sine Disciple, med det røde Sillekommetørklæde i Hænderne, Linene netop kallede imod Vestet og Læberne aabnede for at udtale de Ord, som lyfte igjennem alle hans Tanker: „Det er netop det: det er Personlighedens Krav!“

Retsvidenskabens Meget for Bornemann, men den var ham langt fra Alt: man kunde let falde paa at troe, at den tørre Lovlyndighed havde udslettet enhver anden Interesse hos ham, men hvor seilagtig er ikke denne Slutning! Tidligt havde han sluttet sig varmt til de store Mænd imellem sine Samtidige, og Alt, hvad der faldt ind under Lovens Omraade var ham helligt; han havde omhyggeligt studeret Klassikerne, og med Interesse fulgte han beinaadigt Digtekunstens Gang og Frembringelser, baade hos os selv og hos Fremmede. Navnlige var den dramatiske Digtekunst og Skuespillet Gjenstand for hans Forsjærlighed, og selv i hans Forelæsninger over Retsphilosophien trængte denne Hæderlighed sig af og til frem og tjente til at illustrere hans Udviklinger. — To Gange var Bornemann gift; i 1839 ægtede han den lærde, smagfulde Historiker Laurids Engelstofts Datter, hvem en tidlig Død berøvede ham i November 1846 efter saa Aars lykkelige Ægteskab. I 1849 hjemførte han sin anden Hustru, Elvire Præalle, der nu lever som hans Enke med fem Børn. Et lykkeligt og muntert Hjem var Bornemanns bedste Glæde, og den blev ham indtil den sidste Tid forundt. Hans Aand hvilede over de Fortabte, som den hviler over de Mange, der fra hans Læber hentede Lærdom og Indsigt!

f — g.

Den evangeliske Alliances Møde.

(Stumning.)

Gens, den 16de September 1861.

Siden jeg iforgaars skrev Dem til, har jeg faaet Programmet over Talerne, og da dette hjælper paa min Sukomelse, finder jeg Meget, som ikke kan forbigaaes, saa at jeg maa begynde med en Undskyldning for, at dette Brev muligen bliver lidt langt. Søndagen og dens Hellighedsfølelse var Gjenstand for een af seancerne. Mr. Godet fra Neuchâtel gav en Skildring af, hvorledes Søndagen i Almindelighed tilbragtes og sagde, at den ydre Velanstændighed, man stræbte at iagttage, kun var en ufuldstændig Synterets Maade, hvormed man forsøgte at tilbæste alt det Uilberlige, bestaaende med Hensyn til Forholdene i Gens. Om dette rammede Gens i Særdeleshed, kan jeg ikke afgjøre, det var de samme Træk, man finder i alle større Byer: „at Venturerne tilsyneladende ere lukkede, men dog have en aaben Bagdør, at man ved om Formiddagen at gaae i Kirke, troer at tilhøre sig Ret til at tilbringe Eftermiddagen med Kortspil og Svir osv.“ Han fremkom derpaa med Forslag til at oprette Læseforeninger og holde nyttige Foredrag for Arbeiderne, for at